

The investigation adjustment status post-divorce and related factors in divorced women supported by the Birjand-based Relief Committee in 2018

Aazam Yousefi¹ , Gholam Reza Sharifzadeh² , Ensiyeh Norozi² ,
Sara Sahranavard² , Mohammad Reza Miri³

¹ Student Research Committee, Birjand University of Medical sciences, Birjand, Iran

² Social Determinants of Health Research Center, Birjand University of Medical sciences, Birjand, Iran

³ **Corresponding author**; Social Determinants of Health Research Center, Birjand University of Medical sciences, Birjand, Iran

Tel: +9832381651

Fax: 31631651

E-mail: miri_moh2516@yahoo.com

Citation Yousefi A, Sharifzadeh GH, Norozi E, Sahranavard S, Miri MR . [The investigation adjustment status post-divorce and related factors in divorced women supported by the Birjand-based Relief Committee in 2018]. J Birjand Univ Med Sci. 2019; 26(4): 353-62. [Persian]

DOI <http://doi.org/10.32592/JBirjandUnivMedSci.2019.26.4.107>

Received: April 24, 2018

Accepted: July 21, 2019

ABSTRACT

Background and Aim: Given the increasing divorce rate and vulnerability of divorced women in society, this study was aimed at the investigation adjustment status post-divorce and related factors in divorced women supported by the Birjand-based Relief Committee.

Materials and Methods: This descriptive-analytical study was performed on 160 divorced women covered by the Birjand Relief Committee by a multi-stage sampling method in 2018. A demographic questionnaire and the Fisher's Divorce adjustment Scale were used for data collection. Data were analyzed by SPSS software (version19) and analyzed by independent t-test, one-way ANOVA, and Tukey post-hoc tests at $\alpha = 0.05$.

Results: The mean age of participants was 37.5 ± 6.2 years and the main cause of divorce in women was addiction of the spouse (44.4%). The total mean score of adjustment in women was 331.1 ± 56.3 , where 62.7% had poor adjustment and 37.3% had moderate adjustment. The mean score of adjustment in employed women was significantly higher than in household women ($p < 0.001$) and the adjustment score increased significantly as the education level increased ($p = 0.027$). The results also showed that there was no significant relationship between age, number of child, ex-spouse occupation, duration of the marriage, and years after divorce with post-divorce adjustment.

Conclusion: The results of the present study showed that divorced women, especially housewives and low-educated women, do not have a good adaptation status, therefore perform the interventions needed to improve the compatibility status it is suggested to officials and planners.

Key Words: Divorce; Adjustment; Divorced Women

بررسی وضعیت سازگاری پس از طلاق و عوامل مرتبط با آن در زنان مطلقه تحت پوشش کمیته امداد شهر بیرجند در سال ۱۳۹۷

اعظم یوسفی^۱، غلامرضا شریف‌زاده^۲، انسیه نوروژی^۳،
سارا صحرانورد^۲، محمدرضا میری^۳

چکیده

زمینه و هدف: با توجه به رشد آمار طلاق و آسیب‌پذیری زنان مطلقه در جامعه، هدف از این مطالعه، بررسی وضعیت سازگاری پس از طلاق و عوامل مرتبط با آن در زنان مطلقه تحت پوشش کمیته امداد بود.

روش تحقیق: این مطالعه توصیفی-تحلیلی، بر روی ۱۶۰ زن مطلقه تحت پوشش کمیته امداد شهر بیرجند به روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای در سال ۱۳۹۷ انجام شد. برای جمع‌آوری داده‌ها، از پرسشنامه جمعیت‌شناختی و پرسشنامه استاندارد سازگاری با طلاق Fisher استفاده گردید. داده‌ها در نرم‌افزار SPSS (ویرایش ۱۹) وارد و توسط آزمون‌های آماری t مستقل، آنالیز واریانس یک‌طرفه و تست تعقیبی توکی در سطح $\alpha=0/05$ تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: میانگین سنی افراد شرکت‌کننده در مطالعه $37/5 \pm 6/2$ سال و مهمترین علت طلاق آنها، اعتیاد همسر (۴۴/۴٪) بود. میانگین نمره کل سازگاری در زنان مورد مطالعه $33/1 \pm 5/3$ تعیین گردید که ۶۲/۷ درصد، از سازگاری ضعیف و ۳۷/۳ درصد از سازگاری متوسط برخوردار بودند. میانگین نمره سازگاری در زنان شاغل به طور معناداری بالاتر از زنان خانه‌دار ($P < 0/001$) بود و با افزایش سطح تحصیلات، نمره سازگاری افزایش معنی‌داری را نشان داد ($P = 0/027$). همچنین نتایج این مطالعه نشان داد که بین سن، تعداد فرزندان، شغل همسر سابق، طول مدت تأهل و سال‌های سپری‌شده از طلاق، با سازگاری پس از طلاق رابطه معناداری وجود نداشت.

نتیجه‌گیری: نتایج مطالعه حاضر نشان داد که زنان مطلقه به‌خصوص زنان خانه‌دار و دارای تحصیلات پایین، از وضعیت سازگاری مطلوبی برخوردار نیستند؛ بنابراین انجام مداخلات مورد نیاز برای بهبود وضعیت سازگاری به مسئولین و برنامه‌ریزان پیشنهاد می‌شود.

واژه‌های کلیدی: طلاق؛ سازگاری؛ زنان مطلقه

مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند. ۱۳۹۸؛ ۲۶(۴): ۳۵۳-۳۶۲.

دریافت: ۱۳۹۸/۰۲/۰۴ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۴/۳۰

^۱ کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بیرجند، بیرجند، ایران

^۲ مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران

^۳ نویسنده مسؤول؛ مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران

آدرس: بیرجند- خیابان معلم- دانشگاه علوم پزشکی بیرجند- دانشکده بهداشت

تلفن: +۹۸۳۲۳۸۱۶۵۱ شماره: +۹۸۳۱۶۳۱۶۵۱ پست الکترونیکی: miri_moh2516@yahoo.com

مقدمه

طلاق یک حقیقت زندگی مدرن است (۱) که علاوه بر سیستم خانواده، سیستم اجتماعی را نیز در سطوح مختلف درگیر می‌کند (۲). نرخ جهانی طلاق به‌طور قابل ملاحظه‌ای در کشورهای صنعتی در حال افزایش است؛ در ایالات متحده، ۵۰ درصد اولین ازدواج‌ها، ۶۷ درصد دومین ازدواج‌ها و ۷۴ درصد سومین ازدواج‌ها به طلاق ختم می‌شوند (۳). در ایران نیز آمار طلاق در طول سال‌های اخیر، افزایش چشمگیری نشان داده و تقریباً نیمی از طلاق‌ها در طول ۵ سال اول زندگی رخ داده است (۴). به همان میزان که طلاق در زندگی خانوادگی رو به افزایش است، آثار و پیامدهای آن نیز هر روز بیش از گذشته، حیات جامعه و سلامتی افراد جامعه را تهدید می‌کند (۵). بر اساس مطالعات مختلف در ایران و خارج از ایران، طلاق باعث کاهش سطح سلامت روان، مشکلات عاطفی و جنسی، مشکلات مالی، افسردگی، استرس و اضطراب و افکار خودکشی می‌شود (۱۰-۶).

اکثر مطالعات اجتماعی نشان می‌دهد که آثار طلاق در مورد زنان بیشتر از مردان است (۵). طلاق بعد از مرگ همسر، نیازمند بیشترین تغییر برای سازگاری مجدد، در افراد مبتلاست و برای تمام اعضای خانواده، استرس بزرگی به‌شمار می‌رود (۶). سازگاری با طلاق، به‌عنوان یک فرآیند چندبعدی تعریف شده که شامل مؤلفه‌های روانشناختی، اجتماعی و مالی است (۱۱). برخی از این مؤلفه‌ها عبارتند از: شخصیت فرد، نوع باور و نگرش فرد نسبت به رابطه قبلی‌اش، محیط اجتماعی که در آن زندگی می‌کند، طول مدت دوران تأهل و شرایطی که در زندگی قبلی تجربه کرده، همگی از عواملی هستند که می‌تواند سازگاری فرد با شرایط پس از طلاق را تحت تأثیر قرار دهد (۱۲). در تأیید این مطلب، نتایج یک پژوهش کیفی نشان داد، سازگاری با شرایط پس از طلاق تحت تأثیر شخصیت، جنسیت، شرایط اجتماعی و فرهنگی فرد قرار دارد (۱۳). برخی از عوامل روانشناختی و جمعیت‌شناختی نیز می‌تواند، سازگاری پس از طلاق زنان را

پیش‌بینی کند؛ به طوری که شواهد نشان می‌دهد بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، سن، درآمد و همچنین ویژگی‌های شخصیتی و سلامت روان با سازگاری پس از طلاق رابطه معناداری وجود دارد (۵). علاوه بر این، نتایج مطالعات خارجی نشان می‌دهد که کیفیت زندگی زناشویی با میزان رضایت از زندگی بعد از طلاق، در ارتباط است؛ به طوری که زنانی که در دوران تأهل، زندگی زناشویی بی‌کیفیتی داشته‌اند، بعد از طلاق بالاترین حد رضایت از زندگی را نشان می‌دهند (۱۴). همچنین نتایج چند مطالعه دیگر نشان داد که سطح تحصیلات، وضعیت اشتغال و میزان درآمد در ارتقای امنیت اجتماعی زنان مطلقه تأثیر مثبتی دارد که این مهم، بر افزایش سازگاری با شرایط پس از طلاق نیز مؤثر واقع می‌گردد (۱۷-۱۵). با این حال، مطالعات مختلف عوامل و مؤلفه‌های گوناگون و گاه متفاوتی را در سازگاری پس از طلاق مؤثر می‌دانند؛ چرا که بسیاری اعتقاد دارند که بعضی از جنبه‌هایی که برای بعضی از جوامع و افراد به کار برده می‌شود، متفاوت از دیگر جوامع و افراد است و شرایط پس از طلاق بسیار وابسته به شرایط فرهنگی هر جامعه‌ای است (۱۸).

بنابراین با توجه به اهمیت تأثیر فرهنگ بر عوامل پیش‌بینی‌کننده سازگاری با طلاق، لازم است قبل از انجام هر نوع برنامه‌ریزی برای ارتقای سلامت و کیفیت زندگی زنان مطلقه، وضعیت سازگاری با طلاق و عوامل مؤثر بر آن، در فرهنگ‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته، چرا که با شناسایی این عوامل می‌توان برای کاهش پیامدهای منفی طلاق به درمان‌ها و راهکارهای مناسب برای بهبود وضعیت افراد مطلقه دست یافت (۱۹، ۵)؛ بنابراین با توجه به کمبود مطالعات حول محور طلاق در منطقه خراسان جنوبی (شهرستان بیرجند) و با عنایت به این مطلب که زنان، بعد از طلاق بیش از مردان آسیب می‌بینند به‌خصوص زنانی که به لحاظ مالی در مضیقه و تحت پوشش سازمان‌های حمایتی مثل کمیته امداد هستند، قصد کردیم تا وضعیت سازگاری با

سؤالاتی در رابطه با مشخصات فردی همچون: سن، میزان تحصیلات، تعداد فرزندان، وضعیت اشتغال، شغل همسر سابق، سال‌های سپری‌شده از طلاق، طول مدت تأهل، علت طلاق و یک سؤال برای تعیین شخص درخواست‌دهنده طلاق بود.

پرسشنامه سازگاری پس از طلاق فیشر (FADS): این

پرسشنامه شامل ۱۰۰ سؤال است که به روش لیکرت در دامنه‌ای بین ۱ تا ۵ به ترتیب: با ۱ (همیشه)، ۲ (اکثر اوقات)، ۳ (گاهی اوقات)، ۴ (به ندرت) و ۵ (هرگز) نمره‌دهی می‌شوند. نمرات بالا بیان‌کننده سازگاری بیشتر با طلاق و نمرات پایین بیان‌کننده سازگاری ضعیف با طلاق است. (لازم به ذکر است با توجه به معکوس بودن برخی سؤالات پرسشنامه، افزایش نمره خشم و غم و اندوه نشان‌دهنده بهبود وضعیت و کاهش میزان خشم و غم و اندوه در زنان مطلقه است.)

بر اساس این پرسشنامه، سازگاری ۶ خرده‌مقیاس دارد که عبارت‌اند از: ارزش خود، رهایی از رابطه قبلی، احساسات خشم، نشانگان غم و اندوه، اعتماد اجتماعی و خودارزشمندی اجتماعی. خرده‌مقیاس «ارزش خود»، به دیدگاه و برداشت شخص از خودش و به این موضوع مربوط می‌شود که شخص به‌عنوان انسان تا چه حد برای خودش ارزش قائل است؛ خرده‌مقیاس «رهایی از رابطه قبلی»، به معنی خلاصی از رابطه احساسی زندگی مشترک با همسر سابق است؛ خرده‌مقیاس «احساسات خشم» که منظور از آن، عنصر اصلی غم و اندوه به‌منظور طی کردن مراحل التیام است؛ خرده‌مقیاس «نشانگان غم و اندوه» حالت روانی است که در اثر فقدان چیزی مهم یا از دست‌دادن عزیزی در فرد ایجاد می‌شود؛ خرده‌مقیاس «اعتماد اجتماعی» به معنای باور و اعتقاد درونی به صحبت‌ها، اعمال و تصمیمات شخص دیگر است و در نهایت خرده‌مقیاس «خودارزشمندی اجتماعی»، یک بازخورد مطلوب مثل دریافت اعتبار یا صلاحیت و شایستگی مورد انتظار فرد توسط دیگران در یک موقعیت بین فردی است. نمره کل سازگاری بین ۱۰۰ تا ۵۰۰ است که نمره ۳۵۰ و کمتر به‌عنوان «سازگاری ضعیف»، نمره ۳۵۱ تا

طلاق و عوامل جمعیت‌شناختی مؤثر بر آن را با توجه به فرهنگ این منطقه در زنان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) مورد بررسی قرار دهیم تا خلأ موجود بر طرف گشته و به درک روشن‌تری از چالش‌های پیش روی زنان مطلقه دست یابیم.

روش تحقیق

مطالعه حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی و جامعه آماری شامل زنان مطلقه تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) شهر بیرجند در سال ۱۳۹۷ بود. با توجه به نبود مطالعه مشابه برای تعیین حجم نمونه، بر اساس مطالعه پایلوت که بر روی ۳۰ نفر از زنان مطلقه انجام شد، با استفاده از فرمول برآورد میانگین $x = \frac{z^2 s^2}{d^2}$ و انحراف معیار نمره سازگاری ۵۱/۸ و $d=8$ ، حجم نمونه ۱۶۱ نفر برآورد گردید.

پس از اخذ مجوزهای لازم و انجام هماهنگی با اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) شهر بیرجند، با استفاده از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای، از بین زنان مطلقه تحت پوشش در مناطق یک و دو شهر بیرجند، زنانی که واجد شرایط ورود به مطالعه بودند (داشته‌اند حداقل ۲۰ سال و حداکثر ۵۰ سال سن، برخوردار از سواد خواندن و نوشتن) انتخاب شدند؛ به این صورت که مناطق ۱ و ۲ شهر بیرجند به‌عنوان طبقه در نظر گرفته شد؛ سپس در هر طبقه لیست زنان واجد شرایط استخراج و به‌صورت تصادفی سیستماتیک در هر طبقه نمونه مورد نظر به‌صورت سهمی انتخاب گردید. در مرحله بعد از طریق تماس تلفنی با افراد انتخاب‌شده ارتباط برقرار شد و کسانی که مایل به همکاری در انجام این مطالعه بودند، به‌منظور تکمیل پرسشنامه‌های مطالعه، برای حضور در جلسه‌ای فراخوان شدند.

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه اطلاعات جمعیت‌شناختی و پرسشنامه سازگاری پس از طلاق فیشر (Fisher Divorce Adjustment Scale, FADS) استفاده شد. پرسشنامه اطلاعات جمعیت‌شناختی شامل

یافته‌ها

این مطالعه بر روی ۱۶۰ زن مطلقه با میانگین سنی $37/5 \pm 6/2$ سال انجام شد. اکثر زنان مورد مطالعه خانه‌دار (۷۷/۵٪) و از تحصیلات ابتدایی (۴۵/۶٪) برخوردار بودند (جدول ۱)؛ همچنین مهمترین علت طلاق در زنان مورد مطالعه اعتیاد همسر (۴۴/۴٪) بود. سایر اطلاعات جمعیت‌شناختی در جدول یک ارائه شده است.

جدول ۱- توزیع فراوانی متغیرهای دموگرافیک در زنان مورد مطالعه

نام متغیر	فراوانی	درصد
ابتدائی	۷۳	۴۵/۶
راهنمایی	۳۵	۲۱/۹
دیپیرستان	۳۷	۲۳/۱
دانشگاهی	۱۵	۹/۴
بی فرزند	۳۲	۲۰
تک فرزند	۵۰	۳۱/۳
دو فرزند	۵۰	۳۱/۳
سه و بیشتر	۲۸	۱۷/۴
خانه دار	۱۲۴	۷۷/۵
آزاد	۳۶	۲۲/۵
بیکار	۷۳	۴۵/۶
کارمند	۱۲	۷/۵
آزاد	۷۵	۴۶/۹
کمتر از ۲ سال	۲۴	۱۵
بین ۲ تا ۵ سال	۵۲	۳۲/۵
بین ۵ تا ۱۰ سال	۴۵	۲۸/۱
بالای ۱۰ سال	۳۹	۲۴/۴
کمتر از ۲ سال	۳۵	۲۱/۹
بین ۲ تا ۵ سال	۳۰	۱۸/۷
بین ۵ تا ۱۰ سال	۴۵	۲۸/۱
بالای ۱۰ سال	۵۰	۳۱/۳
خودش	۱۳۲	۸۲/۵
همسرش	۲۸	۱۷/۵
اعتیاد	۷۱	۴۴/۴
دخالت اطرافیان	۲۷	۱۶/۸
خشونت	۲۱	۱۳/۱
عدم مهارت ارتباطی	۱۸	۱۱/۳
مشکلات مالی	۱۵	۹/۴
علل جنسی	۸	۵

۴۴۰ به‌عنوان «سازگاری متوسط» و نمره ۴۴۱ تا ۵۰۰ به‌عنوان «سازگاری خوب» در نظر گرفته می‌شود.

سازندگان این مقیاس، پایایی آن را به‌روش آلفای کرونباخ برای نمره کل ۰/۹۸ و برای خرده‌مقیاس‌های آن بین ۰/۸۷ تا ۰/۹۵ گزارش کرده‌اند (۲۰). در یک پژوهش ایرانی نیز پایایی خرده‌مقیاس‌های سازگاری طلاق فیشر با روش آلفای کرونباخ بین ۰/۸۰ تا ۰/۹۰ به دست آمد. همچنین در مطالعه مذکور برای تعیین روایی سازه مقیاس سازگاری طلاق فیشر، از فرم ۲۸ سؤالی پرسشنامه سلامت عمومی و پرسشنامه عزت نفس روزنبرگ استفاده کردند. در مطالعه آنها ضریب همبستگی خرده‌مقیاس‌های سازگاری با طلاق با پرسشنامه سلامت عمومی، بین ۰/۷۹ تا ۰/۸۳ و با پرسشنامه عزت نفس روزنبرگ نیز بین ۰/۸۳ تا ۰/۸۸ محاسبه شد ($P < 0/001$) که نشان از روایی سازه مقیاس سازگاری طلاق فیشر دارد (۲۱).

به‌منظور رعایت اخلاق در پژوهش، ابتدا اهداف مطالعه برای کلیه شرکت‌کنندگان تشریح و پس از کسب رضایت آگاهانه، نسبت به تکمیل پرسشنامه‌ها اقدام شد. لازم به ذکر است این مطالعه با کد Ir.bums.REC.1397.5 در کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی بیرجند مورد تأیید قرار گرفته است. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها به‌روش خودایفا، پرسشنامه‌های ناقص و بدون جواب جدا شد و تعداد ۱۶۰ پرسشنامه مورد تحلیل قرار گرفت. در نهایت داده‌ها در نرم‌افزار SPSS (ویرایش ۱۹) وارد و بر اساس فرضیه‌های پژوهش، ابتدا میانگین و انحراف معیار هر یک از مؤلفه‌های مربوط به سازگاری پس از طلاق محاسبه شد؛ سپس با توجه به نتیجه آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و برخوردار بودن داده‌ها از توزیع نرمال، ارتباط بین مؤلفه‌های جمعیت‌شناختی و سازگاری پس از طلاق به‌وسیله آزمون‌های آماری مستقل، آنالیز واریانس یک‌طرفه و تست تعقیبی توکی در سطح $\alpha = 0/05$ مورد بررسی قرار گرفت.

با توجه به نتایج این پژوهش، میانگین نمره خشم در افراد مورد مطالعه $10 \pm 33/96$ ، نمره غم و اندوه $21/5 \pm 77/21$ ، نمره اعتماد اجتماعی $6/6 \pm 22/83$ ، نمره خودباوری $3/3 \pm 83/42$ ، نمره رهایی از رابطه قبلی $9/11 \pm 87/07$ ، نمره خودارزشمندی اجتماعی $9/26 \pm 58/58$ و نمره سازگای کلی $3/3 \pm 331/06$ بوده است که $62/7\%$ از سازگاری ضعیف و $37/3\%$ درصد از سازگاری متوسط برخوردار بودند. ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین زیرمؤلفه‌های حیطه‌های سازگاری، رابطه مثبت و معناداری وجود داشت (جدول ۲).

مقایسه نمره سازگاری بر اساس اطلاعات جمعیت‌شناختی، نشان داد که میانگین نمره سازگاری در زنان شاغل به‌طور معناداری بالاتر از زنان خانه‌دار ($P < 0/001$) بود و با افزایش سطح تحصیلات، نمره سازگاری افزایش معنی‌داری داشت ($P = 0/027$)؛ به‌طوری که زنان با تحصیلات دانشگاهی نمره سازگاری بالاتری نسبت به زنان با تحصیلات ابتدایی داشتند ($P = 0/04$). همچنین زنان با تحصیلات راهنمایی و دانشگاهی از وضعیت غم و اندوه بهتری نسبت به زنان با تحصیلات ابتدایی برخوردار بودند ($P = 0/05$)، جدول ۳.

جدول ۲- برآورد ضریب همبستگی پیرسون بین حیطه‌های سازگاری

حیطه‌ها	خشم	غم و اندوه	اعتماد اجتماعی	خودباوری	رهایی از رابطه قبلی	خودارزشمندی اجتماعی	سازگاری
خشم	-	$r = 0/6$ $P < 0/001$	$r = 0/46$ $P < 0/001$	$r = 0/38$ $P < 0/001$	$r = 0/16$ $P = 0/04$	$r = 0/29$ $P < 0/001$	$r = 0/64$ $P < 0/001$
غم و اندوه	-	-	$r = 0/7$ $P < 0/001$	$r = 0/75$ $P < 0/001$	$r = 0/25$ $P = 0/001$	$r = 0/67$ $P < 0/001$	$r = 0/92$ $P < 0/001$
اعتماد اجتماعی	-	-	-	$r = 0/6$ $P < 0/001$	$r = 0/3$ $P < 0/001$	$r = 0/44$ $P < 0/001$	$r = 0/76$ $P < 0/001$
خودباوری	-	-	-	-	$r = 0/3$ $P < 0/001$	$r = 0/72$ $P < 0/001$	$r = 0/87$ $P < 0/001$
رهایی از رابطه قبلی	-	-	-	-	-	$r = 0/24$ $P = 0/002$	$r = 0/49$ $P < 0/001$
خودارزشمندی اجتماعی	-	-	-	-	-	-	$r = 0/74$ $P < 0/001$

جدول ۳- مقایسه میانگین نمره سازگاری بر اساس اطلاعات جمعیت‌شناختی

نام متغیر	تعداد	خشم	غم و اندوه	اعتماد اجتماعی	خودباوری	رهایی از رابطه قبلی	خودارزشمندی	سازگاری
ابتدایی	۷۳	$32/7 \pm 10/1$	$71/7 \pm 22/3$	$21/5 \pm 6/6$	$81/2 \pm 18/4$	$85/7 \pm 14/4$	$25/4 \pm 7/5$	$318/2 \pm 60/5$
راهنمایی	۲۵	$34/9 \pm 9/6$	$83 \pm 17/1$	$23/3 \pm 5/3$	$85/6 \pm 13/7$	$85/9 \pm 8/4$	$27/5 \pm 6/5$	$340/4 \pm 42/8$
دیپستان	۳۷	$33/8 \pm 9/9$	$78/8 \pm 21/7$	$23/8 \pm 6/7$	$83/3 \pm 14/8$	$89/2 \pm 10/6$	$26/9 \pm 6/3$	$335/8 \pm 54/8$
دانشگاهی	۱۵	$38/2 \pm 10/3$	$86/7 \pm 20/2$	$25/5 \pm 8/2$	$89/4 \pm 14$	$91/3 \pm 7/1$	$29/20 \pm 5/3$	$360/2 \pm 54/5$
P-value	-	$0/24$	$0/01$	$0/09$	$0/26$	$0/23$	$0/18$	$0/027$
خانه‌دار	۱۲۴	$33 \pm 9/7$	$73/8 \pm 21/3$	$22 \pm 6/1$	$80/4 \pm 15/81$	$86/2 \pm 11/9$	$25/7 \pm 6/8$	$321/1 \pm 54/6$
شاغل	۳۶	$37/1 \pm 10/5$	$88/9 \pm 17/7$	$25/8 \pm 7/2$	$93/9 \pm 13/2$	$90 \pm 11/6$	$29/8 \pm 6$	$365/6 \pm 48/4$
P-value	-	$0/03$	$P < 0/001$	$0/002$	$P < 0/001$	$0/09$	$0/001$	$< 0/001$

طلاق رابطه وجود دارد.

نتیجه ارتباط سطح تحصیلات و سازگاری پس از طلاق با یافته‌های مطالعات آسنجرانی و همکاران (۲۳)، افشانی و فاتحی (۲۴)، قدرتی (۱۵)، یحیی‌زاده و خدری (۱۶)، سید میرزایی و همکاران (۱۷)، همسو و با یافته‌های مطالعه بلالی و همکاران (۵) ناهمسو است. زنان با تحصیلات بالاتر، شانس بیشتری برای دستیابی به موقعیت‌های اجتماعی بالاتر خواهند داشت و میزان مشارکت آنها در فرآیندهای اجتماعی افزایش می‌یابد؛ چرا که این افراد نسبت به زنان کم‌سواد، تجربه بحث و تبادل‌های علمی و غیر علمی بیشتری دارند؛ بنابراین از قدرت بیان و مهارت برقراری ارتباط بهتری برخوردار هستند. همه این عوامل منجر می‌شود تا در کسب حمایت‌های اجتماعی موفق‌تر عمل کنند. تحصیلات نیازمند ممارست ذهنی در فعالیت‌های فکری است، بنابراین زنان متکی به دانش، دستانی پرت‌تر و فکر و اندیشه‌ای پویاتر در مقایسه با زنان بی‌سواد یا کم‌سواد خواهند داشت. می‌توان گفت که زنان تحصیل‌کرده، دارای قدرت تجزیه و تحلیل و تصمیم‌گیری بهتری در زمینه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و تربیت فرزندان می‌باشند و در تدبیر مشکلات راحت‌تر عمل می‌کنند؛ بنابراین خروج از شرایط بحرانی پس از طلاق و سازگاری با آن برای زنانی که از تحصیلات بالاتری برخوردار هستند، آسان‌تر خواهد بود.

ارتباط بین اشتغال و سازگاری پس از طلاق با یافته‌های مطالعات آسنجرانی و همکاران (۲۳)، نظری‌فر و همکاران (۱۸)، قدرتی (۱۵)، صادقی فسایی و ایثاری (۲۵)، بلالی و همکاران (۵) Serap Kavas (۲۶)، Chan Lai Cheng و Pfeifer (۲۷) همسو می‌باشد. طبیعی است که در خانه‌ماندن و مشغول‌بودن به انجام وظایف روزمره زندگی برای یک زن مطلقه نتیجه‌ای جز افسردگی، رخوت و خستگی در پی نخواهد داشت. زنان، با اشتغال در محیط‌های اجتماعی علاوه بر اینکه احساس مفیدبودن و عزت نفس می‌کنند، به‌نوعی از طریق کسب درآمد بیشتر، امکان برخورداری از رفاه و

همچنین نتایج این تحقیق نشان داد که بین سن، تعداد فرزند، شغل همسر سابق، طول مدت تأهل، سال‌های سپری‌شده از طلاق، با سازگاری پس از طلاق رابطه معناداری وجود نداشت.

بحث

با توجه به رشد روز افزون طلاق و آسیب‌پذیری زنان مطلقه در جامعه، شناسایی عوامل مؤثر بر سازگاری زنان پس از طلاق از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ بنابراین هدف از این مطالعه، بررسی وضعیت سازگاری پس از طلاق و عوامل مرتبط با آن در زنان مطلقه تحت پوشش کمیته امداد بود.

تجزیه و تحلیل نتایج این مطالعه نشان داد که اکثر زنان مطلقه (۶۲/۷٪)، سازگاری ضعیفی با شرایط پس از طلاق داشتند. این نتیجه مؤید نتایج مطالعات سایر پژوهشگران در این زمینه است (۲۲، ۷، ۶). زنان، پس از طلاق با چالش‌ها و پیامدهای جدیدی رو به رو می‌شوند؛ هویت زوجی آن‌ها تغییر یافته و مجبور به ایفای نقش‌های چندگانه‌ای هستند که اغلب در تعارض با یکدیگر قرار دارند. زندگی در تنهایی، مشکلات اقتصادی، تربیت فرزندان، فشارهای روحی- روانی ناشی از نگرش منفی جامعه نسبت به زنان تنها و بسیاری از مشکلات دیگر، سبب اختلالات روانی، افسردگی و کاهش توانایی فرد در برخورد با مشکلات می‌شود. برآیند موارد مذکور، به‌ناچار سازگاری فرد با شرایط جدید پس از طلاق را مختل می‌سازد.

به طور کلی عوامل زیادی با سازگاری پس از طلاق رابطه دارد که می‌توان این عوامل را در دو دسته عوامل غیر قابل تغییر که خارج از کنترل فرد است و عواملی که بالقوه قابل تغییر و اصلاح هستند، جای داد (۱۱). نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین برخی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مانند: سن، تعداد فرزندان، شغل همسر سابق، سال‌های سپری‌شده از طلاق، طول مدت تأهل و آغازگر بودن برای طلاق، با سازگاری پس از طلاق رابطه وجود ندارد، اما بین میزان تحصیلات و اشتغال زنان مطلقه با سازگاری پس از

توصیه می‌شود در مطالعات آتی، به نقش سایر عوامل از جمله عوامل روانشناسی و جامعه‌شناسی نیز توجه بیشتری شود.

نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه اشتغال زنان در خارج از خانه باعث سازگاری بیشتر با شرایط پس از طلاق می‌شود، بایستی از طریق حمایت مسئولان و برنامه‌ریزی‌های اجتماعی-اقتصادی نسبت به فراهم‌ساختن فرصت‌های شغلی برای زنان مطلقه اقدام شود؛ به‌عنوان مثال، نهادهایی مثل کمیته امداد می‌توانند یکسری دوره‌های آموزشی کارآفرینی و کارگاه‌های فنی و حرفه‌ای مثل: کارگاه آموزش قالی بافی، دوخت لباس، عروسک‌سازی و ... برگزار کنند و از این طریق به استقلال مالی و خوداتکایی زنان کمک نمایند. همچنین لازم است شرایطی برای ادامه تحصیل و یا سواد آموزی زنان مطلقه فراهم شود؛ چرا که تحصیلات می‌تواند از احساس فقر روانی پیشگیری کند. در این مطالعه، اعتیاد به‌عنوان اصلی‌ترین عامل طلاق شناخته شده است؛ بنابراین توصیه می‌شود اقدامات پیشگیرانه و مداخله‌گرایانه در زمینه کنترل اعتیاد، دقیق‌تر و جدی‌تر صورت گیرد.

تقدیر و تشکر

این مقاله حاصل پایان‌نامه دانشجویی مصوب دانشگاه علوم پزشکی بیرجند با کد مصوب ۴۵۵۵۷۳ است. با کمال احترام، از مسئولین محترم اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) شهر بیرجند و کلیه افرادی که زمینه اجرای این پژوهش را فراهم کردند، قدردانی می‌نماییم.

تضاد منافع

نویسندگان مقاله اعلام می‌دارند که هیچ‌گونه تضاد منافی در پژوهش حاضر وجود ندارد.

تفریحات بیشتری هم برای آنها فراهم می‌شود؛ از طرف دیگر زنانی که در خارج از منزل مشغول به کار هستند، به دلیل داشتن تعاملات اجتماعی بالاتر، احساس پوچی و تنهایی در آنها کاهش یافته و روند سازگاری آنها با طلاق تسریع خواهد یافت. زنان شاغل چون فشار اقتصادی کمتری را تحمل می‌کنند، توانایی بیشتری برای اداره زندگی خواهند داشت و فشارهای روانی کمتری را تجربه می‌کنند. در نهایت می‌توان گفت اشتغال و استقلال مالی، باعث سالم‌تر و شاداب‌تر شدن زندگی زنان مطلقه می‌شود.

هر چند در مطالعه حاضر، ارتباطی بین علت طلاق و سازگاری مشخص نگردید، اما از آنجایی که تقریباً نیمی از افراد مورد مطالعه (۴/۴۴٪) مهم‌ترین دلیل طلاق آنها اعتیاد بوده، این نتیجه قابل بحث و تأمل است. نتایج مطالعات حسینی و همکاران (۲۸)، فروزش و همکاران (۲۹) و هنریان و یونسی (۳۰) نشان می‌دهد که میزان اعتیاد در جامعه تا حدی بالا رفته و امروزه یکی از علل اصلی نابودی خانواده‌ها، اعتیاد است. موضوع اعتیاد از جمله مباحث مهم در حوزه آسیب‌های اجتماعی است. اعتیاد می‌تواند خود، عامل پیامدهای بزرگی از قبیل: از دست دادن شغل و درآمد، بزهکاری و حبس شود؛ علاوه بر این، اغلب مصرف‌کنندگان مواد مخدر دچار رفتارهای نامتناسب، پرخاشگری و عدم مسئولیت‌پذیری می‌شوند که همه این موارد در نهایت زمینه دلسردی شریک زندگی و سوق دادن زن به سمت جدایی و طلاق را فراهم می‌کند.

با توجه به دشوار بودن دسترسی به زنان مطلقه در جامعه، نمونه این مطالعه تنها محدود به زنان مطلقه تحت پوشش کمیته امداد بود؛ بنابراین توصیه می‌شود تعمیم نتایج این مطالعه به کل جامعه زنان مطلقه با احتیاط صورت گیرد. همچنین در پژوهش حاضر، تنها به نقش عوامل جمعیت‌شناختی در سازگاری با طلاق اشاره شده است که

منابع:

- 1- Van Jaarsveld AW. Divorce and children in middle childhood: parents' contribution to minimise the impact [Dissertation]. Pretoria: University of Pretoria, Department of Social Work and Criminology; 2007. 163p.
- 2- Sheikhi K, Khosravi J, Gharibi H, Gholizadeh Z, Hosein zadeh M. Semantic understanding of divorce and discovery of its positive consequences (qualitative study). *Journal of Family Counseling & Psychotherapy*. 2012; 2.1 (Special Issue): 64-78. [Persian]
- 3- Rahman MM, Giedraitis VR, Akhtar MT. The Social Sanction of Divorce: Who Ultimately Pay the Social Costs of Its Adverse Effects? *Sociol Anthropol*. 2013; 1(1): 26-33. DOI: 10.13189/sa.2013.010103
- 4- Asanjarani F, Jazayeri R, Fatehizade M, Etemadi O, De Mol J. The effectiveness of fisher's rebuilding group intervention on divorce adjustment and general health of Iranian divorced women. *J Divorce Remarriage*. 2018; 59(2): 108-22. DOI: 10.1080/10502556.2017.1375334
- 5- Balali T, Etemadi O, Fatehizade M. The Study of Relationship between Psychological factors and Demographic characteristics predicting Post Divorce Adjustment among Divorced Women in Isfahan. *Counseling Culture and Psychotherapy*. 2011; 2(5): 29-53. [Persian] DOI: 10.22054/qccpc.2011.5900
- 6- Jafari Nodooshan A, Zare H, Hosseini Hanzaei A, Poursalehi Navideh M, Zeini M. A Comparative Study of Mental Health, Adjustment, and Cognitive Emotion Regulation among Married Women and Divorcees in Yazd City. *Journal of Woman and Society*. 2015; 6(22): 1-16. [Persian]
- 7- Zaree F, Solhi M, Taghdisi MH, Kamali M, Shojaeezadeh D, Nejat S, et al. Post-divorce life experience in divorcee women: A qualitative study. *Razi J Med Sci*. 2014; 21(124): 13-26. [Persian]
- 8- Lavelle B, Smock PJ. Divorce and women's risk of health insurance loss. *J Health Soc Behav*. 2012; 53(4): 413-31. doi: 10.1177/0022146512465758.
- 9- Zare R, Ghamari Givi H, Valizadeh B. Assessment of Mental Health in Divorcing Women Referred to Ardabil Legal Medicine Center. *Iran J Forensic Med*. 2016; 22(2): 87-94. [Persian]
- 10- Jang SN, Kawachi I, Chang J, Boo K, Shin HG, Lee H, et al. Marital status, gender, and depression: analysis of the baseline survey of the Korean Longitudinal Study of Ageing (KLoSA). *Soc Sci Med*. 2009; 69(11): 1608-15. DOI: 10.1016/j.socscimed.2009.09.007.
- 11- Mirzazadeh F, Ahmadi K, Fatehezadeh MAS. Examining the effectiveness of emotionally focused therapy on post-divorce adjustment in women. *Journal Of Family Counseling & Psychotherapy*. 2012; 1(4): 441-60. [Persian]
- 12- Vukalovich D, Caltabiano N. The effectiveness of a community group intervention program on adjustment to separation and divorce. *J Divorce Remarriage*. 2008; 48(3-4): 145-68. DOI: 10.1300/J087v48n03_09
- 13- Navabinejad S, Mohammadi R, Karami Y, Fallah E. Divorce means for divorced person perspective: A phenomenological qualitative study. *Journal of Woman and Society*. 2017; 8(3): 93-115. [Persian]
- 14- Bourassa KJ, Sbarra DA, Whisman MA. Women in very low quality marriages gain life satisfaction following divorce. *J Fam Psychol*. 2015; 29(3): 490-9. DOI: 10.1037/fam0000075.
- 15- Ghodrati S. Socio-economic Security of Divorced Women and its Relationship with Social Capital: A Case Study of Sabzevar City. *Social Work Research*. 2016; 2(8): 149-83. [Persian] DOI: 10.22054/rjsw.2016.8659
- 16- Yahyazadeh H, Khedri B. Social and Economic Factors Affecting the Societal Security of Women-Headed Households in Marivan City. *Social Welfare*. 2015; 15(56): 151-84. [Persian]
- 17- Seyed Mirzai SM, Abdollahi Z, Kamarbeigy Kh. Reviewing the Relationship Between Societal Factors and Societal Security of Women in Charge of Their Families (Case Study: Women in Ilam). *Societal Security Studies*. 2012; (28): 79-108. [Persian]
- 18- Nazarifar M, Sudani M, Khojasteh-Mehr R, Farhadirad H. Explanation of Factors Influencing Divorced Woman's Adjustment after Divorce: A Qualitative Study. *J Qual Res Health Sci*. 2017; 6(4): 477-92. [Persian]

- 19- Zarei F, Merghati-Khoei ES, Taghdisi MH, Solhi M, Nejat S, Shojaezadeh D, et al. Divorce from a divorcee woman's perspectives: A qualitative study. *J Qual Res Health Sci*. 2013; 2(3): 234-47. [Persian]
- 20- Fisher B, Bierhaus J. Facilitator's manual for rebuilding when your relationship ends. 1st^{ed}. Berlin: Fisher Publishing Company; 1994.
- 21- Khojastehmehr R, Afshari F, Rajabi G. effectiveness of forgiveness training and post-divorce adjustment of women. *womens studies*. 2012; 10(1): 37-59. [Persian]
- 22- Symoens S, Van de Velde S, Colman E, Bracke P. Divorce and the multidimensionality of men and women's mental health: The role of social-relational and socio-economic conditions. *Appl Res Qual Life*. 2014; 9(2): 197-214.
- 23- Asanjarani F, Jazayeri RS, Fatehizade M, Etemadi O, Demol J. Exploring factors affecting post-divorce adjustment in Iranian women: A qualitative study. *Social Determinants of Health*. 2017; 3(1): 15-25.
- 24- Afshani SAR, Fatehi E. An Investigation of Socio-cultural Factors influencing Women Householder Abilities in the City of Tabriz. *Journal of Woman and Society*). 2016; 7(3): 19-38. [Persian]
- 25- Sadeghi Fasaei S, Isari M. Post-Divorce Self-Redefining and Identity Building in Women. *Women's Studies*. 2013; 4(7): 111-38. [Persian]
- 26- Kavas S. Post divorce experience of highly educated and professional women [Dissertation]. Turkey, Ankara: Middle East Technical University; 2010. 344p.
- 27- Chan Lai Cheng J, Pfeifer JE. Postdivorce Adjustment in Singapore: Factors, Themes, and Positive Growth. *J Divorce Remarriage*. 2015; 56(6): 429-50. DOI: 10.1080/10502556.2015.1058657
- 28- Hoseini F, Rezapour M, Esmat saatlo M. The Study of Effective Factors in Increasing Divorce Rate (Case Study: Divorced Couples of Sarpolezahab Town). *Quarterly Journal of Social Work*. 2015; 4(2): 33-41. [Persian]
- 29- Forouzesh M, Mirhadi J, Mohammadi S, Javadi Vasigh H, Asadi K, Khojandi G, et al. Study of Factors Causing Divorce According to Women Referring to Forensic Centers of Hormozgan Province Comparing to A Control Group from March 2015 till March 2016. *Iran J Forensic Med*. 2018; 23(4): 271-81. [Persian]
- 30- Honarian M, Younesi J. The study of divorce reasons in Tehran family courts. *Clinical Psychology Studies*. 2011; 1(3): 125-53. [Persian]